

Els investigadors del Grup de Recerca Educació i Ciutadania de la UIB analitzen per què els joves de les Illes Balears abandonen l'escola de manera prematura i per què decideixen reprendre els estudis més tard

Els investigadors del Grup de Recerca Educació i Ciutadania de la UIB analitzen per què els joves de les Illes Balears abandonen l'escola de manera prematura i per què decideixen reprendre els estudis més tard

El treball *Abandonament escolar prematur i retorn al sistema educatiu a Balears: històries de vida de l'alumnat de l'educació permanent de persones adultes (EPA)*, investiga per què els adolescents de l'arxipèlag deixen l'escola abans d'acabar els estudis i per què decideixen retornar-hi. El fracàs escolar, les baixes aspiracions educatives i laborals i les situacions traumàtiques personals i familiars figuren entre els principals motius pels quals els joves deixen l'escola abans d'obtenir el títol de l'ESO

Palma. Agost de 2011

Per què els adolescents de les Illes Balears deixen els estudis de manera prematura? I per què decideixen tornar a l'escola després? Els investigadors del Grup de Recerca Educació i Ciutadania de la Universitat de les Illes Balears, en col·laboració amb investigadors de la Universitat del Quebec (Canadà), analitzen en el treball *Abandonament escolar prematur i retorn al sistema educatiu a Balears: històries de vida de l'alumnat de l'educació permanent de persones adultes (EPA)* els processos d'abandonament escolar prematur i de retorn al sistema educatiu de la població jove de les Illes Balears. Aquest treball s'emmarca en el projecte *Comprendre els processos d'acompanyament individual i col·lectiu a l'abandonament escolar i al retorn al sistema educatiu*, de la Fondation des Régions Européennes pour l'Éducation et la Formation (FREREF) i la Direction de la Formation Générale des Adultes (DFGA) del Ministère de l'Education, Loisir et Sport del Quebec (Canadà).

Mercè Morey, Miquel F. Oliver, Francesca Salvà, Ruben Comas i Jaume Sureda, autors de l'estudi. Foto: UIB

L'estudi es basa en les històries de vida de 30 joves (13 dones i 17 homes) de 16 a 20 anys que han abandonat l'escola de manera prematura i cursen l'educació secundària per a persones adultes (ESPA) en un centre de les Illes Balears.

Els investigadors del Grup de Recerca Educació i Ciutadania de la UIB analitzen per què els joves de les Illes Balears abandonen l'escola de manera prematura i per què decideixen reprendre els estudis més tard

L'objectiu és aprofundir en les raons de l'abandonament escolar prematur i del retorn al sistema educatiu, amb la finalitat de millorar les polítiques i les pràctiques d'educació i formació. Els resultats extrets mostren la complexitat dels factors que intervenen en el procés d'abandonament i en el procés de retorn a l'escola. L'estudi també analitza la importància estratègica de l'educació de segona oportunitat per ajudar els joves en les transicions a la vida adulta. Aquestes transicions cap a la vida adulta són de cada vegada més llargues, complexes i individualitzades, i especialment precàries per als joves amb menor nivell educatiu i per als joves les famílies dels quals tenen un nivell socioeconòmic inferior. La precarietat disminueix les possibilitats de participació social i pot suposar situacions d'exclusió social.

Per què deixen els estudis? L'accés fàcil al treball és una raó, però n'hi ha d'altres

El procés que culmina amb la ruptura amb el sistema educatiu comença, gairebé sempre, molt abans d'aquesta ruptura, i normalment la condicionen factors diversos. D'una banda, des d'una perspectiva individual, poden condicionar la ruptura les característiques dels estudiants: els valors, les actituds i les conductes dels joves. Entre els factors individuals es troben, per exemple, els resultats acadèmics dolents o les baixes aspiracions educatives i laborals. D'altra banda, les raons també es poden estudiar des d'una perspectiva institucional, centrades en la manera com influeix el context del jove. Els principals factors de context són la família, l'escola, la comunitat i els iguals.

A les Illes Balears tenen molt de pes els factors relacionats amb la comunitat. El mercat de treball de les Illes Balears, en què el turisme, el sector serveis associat i la construcció són els motors de l'economia, ha facilitat un accés ràpid al mercat laboral per a la població jove sense titulació acadèmica. Però aquests factors no són els únics ni són suficients per si sols per explicar les elevadíssimes taxes d'abandonament escolar prematur a l'arxipèlag.

D'una banda, l'estudi en mostra clarament la relació amb els mals resultats acadèmics. És la interrelació entre aquests dos elements, en una etapa del desenvolupament personal que es caracteritza per una gran necessitat d'autoafirmació i èxit personal i en un context en què predominen els valors del consum i dels diners, el que avaforeix una sortida del sistema educatiu ràpida i "digna" per a joves amb un expedient acadèmic en el qual abunden suspensos i repeticions de curs.

D'altra banda, es documenta de manera clara el procés d'allunyament de l'escola (*dropin*) que desemboca en l'abandonament escolar (*dropout*) i que es reflecteix en passivitat, mal comportament i/o absentisme. Aquest procés està associat, principalment, al període de l'ESO, als darrers anys de l'educació primària i, molt especialment, a la transició entre l'educació primària i la secundària. Hi destaca l'absència de pràctiques educatives per prevenir-lo i superar-lo.

El treball també reflecteix les contradiccions entre la voluntat de les famílies perquè els fills estudiïn i els factors de l'entorn familiar que afavoreixen l'abandonament escolar: la falta de control, les idees errònies sobre l'educació, el conflicte entre els projectes personals dels pares i la dedicació a l'educació dels fills, els canvis de centre i les situacions familiars traumàtiques.

L'estudi, en definitiva, documenta la coherència entre les elevades taxes d'abandonament escolar que hi ha a les Illes Balears, les característiques de l'activitat econòmica de l'arxipèlag, els valors socials dominants, l'educació familiar i les pràctiques educatives.

Els investigadors del Grup de Recerca Educació i Ciutadania de la UIB analitzen per què els joves de les Illes Balears abandonen l'escola de manera prematura i per què decideixen reprendre els estudis més tard

Per què tornen a estudiar?

S'observa una gran diversitat de situacions junt amb les trajectòries en les quals el treball remunerat esdevé l'activitat principal en el període immediatament posterior a la sortida de l'escola. També abunden les situacions de continuació de la formació per altres vies, com els programes de garantia social (PGS) o l'educació secundària per a persones adultes (ESPA).

Per a una part dels joves, l'ESPA és una via alternativa per aconseguir el graduat en ESO, enfront d'obtenir-lo per la via ordinària, que els resulta més difícil. L'ESPA també els facilita sortir de l'institut, en el qual o no volien quedar o no podien. Aquest grup es caracteritza perquè passa directament de l'institut a un centre d'educació per a persones adultes (EPA). Un segon grup de joves són els que s'inscriuen a l'ESPA després d'un temps d'haver deixat l'institut. Aquests són, principalment, els que cerquen aconseguir una feina millor, els que necessiten el títol de graduat en ESO per assolir una nova fita laboral i els que han superat una situació personal i familiar traumàtica que els va obligar a deixar l'escola.

Els joves que s'inscriuen a l'ESPA per raons laborals ho fan moguts pel desig de millorar les condicions laborals. Les mateixes característiques de les ocupacions que els resultaren atractives en un moment donat esdevenen, després d'un temps, causa principal de retornar a l'educació.

Valoració positiva de l'educació per a persones adultes (EPA)

Els joves consultats valoren de manera positiva l'EPA, tant si aproven com si suspelen. Aquesta visió positiva no implica la idealització del programa, sinó que reflecteix un grau de desenvolupament i maduresa personal que els duu a considerar que l'EPA té suficient sentit en les seves vides com per dedicar-hi els esforços necessaris per concórrer-hi amb èxit. Alguns han descobert o redescobert el plaer d'aprendre, mentre que d'altres només volen aconseguir el títol quan abans millor, però tots accepten aquesta educació de segona oportunitat així com està plantejada i tenen la voluntat d'adaptar-se a les exigències que els plantegi.

En especial, valoren l'horari, que els permet treure temps tant per estudiar com per fer altres activitats; els continguts, ja que creuen que estudien el que és fonamental i útil; l'heterogeneïtat i mida dels grups, que els ajuda a crear dinàmiques de grup positives i faciliten l'ambient agradable –es respecten els uns als altres, no s'insulten i no es pressionen–; la voluntarietat en contraposició a l'obligatorietat –van a classe perquè hi volen anar–; i el professorat, que els tracta com persones adultes, els expliquen els continguts de manera més clara i els repeteixen les coses tantes vegades com faci falta.

Perspectives de futur

Atesa la complexitat de les raons que duen a l'abandonament escolar abans d'obtenir la titulació de graduat en ESO, només des d'una perspectiva simplificadora es podria pensar que les dificultats per trobar feina revertiran de manera automàtica en un augment considerable del nombre de graduats en ESO. Sí que sembla clar que influirà en dos aspectes: una major pressió social sobre el sistema educatiu perquè es desenvolupin unes condicions que afavoreixin l'èxit educatiu d'un major nombre de joves i un augment de les situacions de marginalitat per part dels joves que, a més de fracassar a l'escola, no troben un espai exterior a aquesta en el qual siguin valorats socialment.

Els investigadors del Grup de Recerca Educació i Ciutadania de la UIB analitzen per què els joves de les Illes Balears abandonen l'escola de manera prematura i per què decideixen reprendre els estudis més tard

Per això, segons els autors del treball, és fonamental fer polítiques de prevenció de l'abandonament escolar i facilitar el retorn a l'educació a la població amb un baix nivell d'estudis.

En vista a prevenir l'abandonament escolar, i en previsió a l'atenció insuficient per part de la família, és fonamental que l'educació familiar formi part natural del procés de maternitat i paternitat, de la mateixa manera que ja fan part d'aquest procés les revisions durant la gestació i les visites a pediatria. Així mateix, les actuacions des del sistema educatiu també són bàsiques. En aquest sentit, el mateix sistema ha de millorar els mecanismes de prevenció de l'abandonament escolar i abordar i prevenir des dels inicis les situacions d'allunyament de l'escola (*dropin*).

Per facilitar el retorn a l'escola s'ha de reconèixer el valor estratègic de les mesures d'orientació i formació adreçades a joves amb baix nivell educatiu (educació de segona oportunitat), que han de passar de la perifèria al centre del sistema d'educació i formació i, per tant, s'han de reconceptualitzar i reorganitzar.

Fitxa

Títol del projecte

Abandonament escolar prematur i retorn al sistema educatiu a Balears: històries de vida de l'alumnat de l'educació permanent de persones adultes (EPA)

Investigadora responsable del projecte

Dra. Francesca Salvà Mut (titular d'universitat)

Dr. Rubén Lluc Comas Forgas (professor ajudant doctor)

Sra. Teresa Adame Obrador (titular d'universitat)

Autors del projecte

Dra. Francesca Salvà Mut (titular d'universitat)

Dr. Jaume Sureda Negre (catedràtic d'universitat)

Dr. Miquel Francesc Oliver Trobat (titular d'universitat)

Dr. Antonio Casero Martínez (professor contractat doctor)

Col·laboradors

Sra. Carolina Lomas

Sra. Catalina M. Company

Sra. Victòria E. Martorell

Sr. Gabriel Barceló

Sra. Maria Àngels Perelló

Publicacions relacionades

Adame, T.; Salvà, F. (2010): «Abandono escolar prematuro y transición a la vida activa en una economía turística: el caso de Baleares». *Revista de Educación*, 351. Enero-abril 2010, pàg. 185-210

Salvà, F. (dir) (2010): «Abandono escolar y retorno al sistema educativo en Baleares: historias de vida del alumnado de la Educación Permanente de Personas Adultas (EPA) ». *Report de recerca*, 3. Grup de Recerca Educació i Ciutadania. Palma: Universitat de les Illes Balears

Salvà, F.; Sureda, J. (2011): «L'utilisation des histoires de vie dans la recherche et l'innovation de l'école de la deuxième chance». A D. Desmarais; J. Rhéaumo, I. Fortier (eds). *Le sujet dans la modernité avancée et les enjeux de l'avenir pour la pratiques des histoires de vie*. Québec: Presses de l'Université du Québec (en premsa)

Salvà, F.; Oliver, M.; Comas, R. (2011). «Enfrentarse al abandono escolar por razones económicas en las regiones con una economía basada en el turismo: el caso de Baleares». A F. Imbernón, M. Prats (eds.). *Las instituciones educativas en el siglo XXI. Perspectivas de futuro*. México: Praxis (en premsa).